

Jyllands-Posten

Dette er en kronik skrevet af en ekstern kronikør. Jyllands-Posten skelner skarpt mellem journalistik og meningsstof. Vil du skrive en kronik? Læs hvordan her.

02.12.2012 KL. 03:00

Kan domme skrives, så de kan forstås?

Domme er ofte svære at læse og forstå. Men behøver det at være sådan? Det spørgsmål funderer Jens Peter Christensen over i denne kronik om juristernes sprog.

JENS PETER CHRISTENSEN

Forleden var jeg af Dansk Sprognævn inviteret til at holde foredrag om emnet: Kan domme skrives, så de kan forstås? Da domme jo skrives af jurister, var der grund til at begynde med spørgsmålet: Kan jurister skrive?

Det har flere kloge folk sagt noget om. Bl.a. forfatteren Henrik Nordbrandt, der i et interview har udtalt: »Hvis folk vil skrive, skulle de studere jura. Der lærer man fandeme at skrive. Jamen, jeg mener det«.

Det kan jo nok lyde overraskende. Man kan da også se, at Henrik Nordbrandt selv er klar over det, når han tilføjer: »Jamen, jeg mener det«.

Mange vil nok snarere sige, at jurister skriver som en brækket arm. En juridisk tekst er tit svær at forstå. Teksten er fyldt med et væld af detaljer og lange, snørklede sætninger. Og ofte kommer budskabet til allersidst, hvis det da overhovedet kommer. Der er langt fra journalsthøjskolen til jurauddannelsen.

En juridisk tekst er da tit heller ikke bare en tekst, men en strategisk tekst. Hvor en normal tekst vil have det formål at pakke et budskab ud, kan en juridisk tekst til tider have som formål at pakke budskabet ind; at skjule budskabet snarere end at servere det klart.

Vi kender det f.eks. fra mange mageløse formuleringer fra afhøringerne i Tamil-sagen, hvor man i Justitsministeriet dyrkede den idræt at »skrive sig uden om problemerne«. Som koncipisten af den såkaldt »falske melodi«, direktøren for Udlændingedirektoratet, udtrykte det under afhøringerne: »Man kunne se frem til at skulle skrive en juridisk holdbar begrundelse overfor ombudsmanden for en juridisk uholdbar beslutning«.

Teksten bliver en leg med ord. Eller som en chef i ministeriet udtrykte det: »Der er ikke nogen sjælelig forbindelse mellem min underskrift og det skrevne, når svaret afgives på ministerens vegne«. Og man undgår de præcise ord. Som departementschefen forklarede, brugte han ikke ordet »ulovlig« eller »retsstridig«, men brugte »mere »danske« end egentlig juridiske udtryk«. Af embedsmændene blev bl.a. brugt ord som »juridisk uholdbar«, »uden lovmæssigt grundlag«, »ikke til at skrive sig ud af«, »rivegal«, »en næse så stor, at han ville kunne lugte sig selv i nakken«.

»Det der juridiske, meget meget skarpe sprog er fantastisk«, udtalte Henrik Nordbrandt i interviewet. Det er rigtigt nok. Som jurist lærer man at sætte ord sammen på en meget præcis måde, og man lærer at læse en juridisk tekst. Læse, hvad der står, og hvad der ikke står.

Mange ikkejurister tror, at de kan læse en juridisk tekst. De opdager aldrig, at de ikke kan.

Men det gjorde Marianne Jelled under Tamil-sagen. I undersøgelsesrettens afhøringsprotokol hedder det: »Efter mødet (i Retsudvalget) med ombudsmanden var vidnet i øvrigt »rystet«. Hun forklarer nærmere, at hun havde været dansklærer i 22 år, og nu kunne hun konstatere, at hun ikke kunne »læse en tekst«.

Citatet knytter sig til den såkaldte »beretningskrig«, hvor Folketingets Retsudvalg efter ombudsmandens udtalelse skulle afgive en beretning. Det udkast, regeringspartierne mødte frem med, indebar – læst rigtigt – at justitsministeren blev »frifundet«. Det opdagede Marianne Jelled først sent.

Så meget om jurister og juridisk sprog. Kan domme så skrives, så de kan forstås? Her må man spørge mere præcist: Forstås af hvem? Sagens parter? Advokaterne? Universitetsjuristerne? Borgerne?

Domme fastslår parternes retsstilling: Dahl skal betale en million kroner til Christensen. Svendsen skal have en fængselsstraf på 12 år for at have slået sin kone ihjel. Dommens konklusion skal derfor kunne læses og forstås af parterne. Her er der nok som regel ingen problemer.

For parterne kan nøjes med at læse dommen bagfra og holde sig til konklusionen, der som regel kun vil fylde få linjer.

Men hvad så med advokaterne? De fleste af ordene i en dom vedrører de oplysninger og argumenter, advokaterne er kommet med, så alt det kender de allerede. Advokaterne vil være mest optaget af dommens begrundelse og resultat, og normalt vil de sikkert kunne læse begge dele uden større besvær.

Juraprofessorerne på universiteterne vil gerne have domme med begrundelser, der rækker ud over den konkrete sag, så retsstillingen afklares mere generelt. Der er da også sager, navnlig i Højesteret, som lægger op til en generel afklaring. Men som en nu fhv. kollega engang lidt spøgefuldt sagde: »Jo mere, vi skriver, jo mere forkert bliver det«.

Sagen er, at domstolsprocessen ikke er egnet til at få belyst alle tvivlsspørgsmål. Her er lovgivningsvejen langt bedre.

Så er der borgerne. Hvad med dem? Sandheden er, at det i praksis er særdeles svært at skrive en dom, så en almindelig borger uden særlige juridiske forudsætninger vil kunne læse og forstå den fra ende til anden.

I Højesteret gør vi, hvad vi kan, for at skrive så forståeligt som muligt, men sagerne er ofte meget komplicerede, så der er grænser for pædagogikken.

I øvrigt er det sikkert kun ganske få, der nogensinde vil finde på at læse en dom fra ende til anden. Allerede fordi det oftest vil tage rigtig lang tid. I juli skrev jeg her i avisen en kronik om en højesteretsdom om en olietank, der sprang læk i en bagers kælder. Kronikken fyldte 5.500 anslag. Dommen i sagen fylder ca. det tyvedobbelte.

Det afgørende er derfor, at dommenes budskab formidles på en forståelig måde.

Det sker bl.a. gennem journalisternes skriverier. Og de kan hjælpes på vej af domstolenes resuméer af dommene, pressemeddelelser og de særlige pressekontaktdommere, der er ved mange retter.

Resuméer af alle Højesterets domme kan enhver se på www.hojesteret.dk.

God læselyst!

Jens Peter Christensen har siden 1. feb. 2006 været højesteretsdommer.

Forinden var han professor i stats og forvaltningsret ved Aarhus Universitet. Forud herfor var han ansat i centraladministrationen. Han var formand for det såkaldte "Spindoktorudvalg", der i 2004 afgav betænkningen om embedsmænds rådgivning og bistand til regeringens og dens ministre (bet. 1443/2004). Han har endvidere været formand for forskellige lovforberedende udvalg. Han er uddannet som cand.scient. pol. (1982), lic. jur.(1990), cand.jur. (1992) og dr.jur. (1997). Men man kan godt forstå, hvad han siger...

